

Migrační manifest

Deset zásad pro migrační politiku České republiky

- 1 | Mezinárodní migrace je přirozený proces**
- 2 | Migrace musí být ve veřejné diskusi prezentována vyváženě**
- 3 | Zachovejme právo na azyl a respekt k integraci žadatelů o mezinárodní ochranu**
- 4 | Někteřím cizincům nelze upřít možnost žít v České republice**
- 5 | Je třeba podporovat návrat migrantů do legality**
- 6 | Migranti musí mít pobytový status nezávislý na své rodině**
- 7 | Každý cizinec musí mít možnost naplňovat své základní lidské potřeby**
- 8 | Zabraňme vykořisťování pracujících migrantů a porušování jejich sociálních práv**
- 9 | S narůstající délkou pobytu narůstají i práva cizinců**
- 10 | Integrace migrantů je obousměrný proces**

Jsme přesvědčeni, že legislativa, která upravuje pobyt cizinců na našem území a vytváří podmínky pro jejich soužití s českou společností, by se měla stát předmětem informované veřejné debaty. Pro takovou debatu je nutné vytvořit prostor, který nabídne možnost konstruktivního střetávání různých vizí imigrační politiky.

Jako příspěvek k této diskusi jsme se rozhodli formulovat následujících deset bodů, jež považujeme v souvislosti s migrační politikou za klíčové. Současný stav shledáváme zbytečně komplikovaným a neprůhledným. Je nevýhodný jak pro cizince, tak i pro českou společnost. Domníváme se, že ve svém důsledku stávající systém vede k tomu, že se někteří cizinci stávají lidmi „druhé kategorie“ a jsou jim odírána jejich práva. Navíc vytváří prostředí pro korupci a snižuje důvěru v právo.

Následující text je výsledkem dlouhodobé diskuse představitelů nevládních organizací, právníků a akademických pracovníků, kteří mají mnohaletou zkušenost jak s analýzou cizinecké legislativy a imigrační politiky v České republice a jiných evropských zemích, tak i s jejich praktickými dopady na životy migrantů.

1. Mezinárodní migrace je přirozený proces

Migraci lidí přes hranice států nelze mít zcela pod kontrolou, lze ji jen usměrňovat a zmírňovat její negativní dopady. Klíčovým nástrojem je přitom státní migrační politika, která musí být při přijímání nově příchozích cizinců založena na provádění přiměřeného a zodpovědného výběru. Tento výběr musí brát v potaz jak veřejné zájmy české společnosti, tak zájmy cizince, jeho blízkých a osob, které cizince do ČR zvou. Při nábore pracovníků ze zahraničí je třeba věnovat zvláštní pozornost negativním dopadům, které může mít jejich emigrace na kvalitu a dostupnost veřejných služeb v zemi původu.

2. Migrace musí být ve veřejné diskusi prezentována vyuáženě

Součástí migrační politiky by měla být vyvážená veřejná diskuse o mezinárodní migraci. Převládající identifikace migrace jakožto problému a její opakované spojování s kriminalitou a terorismem je závažnou překážkou úspěšné integrace cizinců do české společnosti. Ve svém důsledku tak přispívá k stigmatizaci některých skupin cizinců jak ve sféře veřejných služeb, tak i při legalizaci jejich pobytu. Politici, úředníci a další aktéři veřejné diskuse by měli pomáhat lidem porozumět proměnám společnosti v důsledku migrace a přispívat k překonávání obav, například poukázáním na přínosy migrace pro českou společnost.

3. Zachovejme právo na azyl a respekt k integraci žadatelů o mezinárodní ochranu

Právo na azyl je součástí humanitních tradic demokratických společností a odráží povinnost pomáhat těm, kteří jsou v nebezpečí ztráty života, zdraví či lidské důstojnosti. Boj s nelegální migrací nesmí vést k omezení možnosti práva na azyl, a to ani v rozšiřujícím se schengenském prostoru. Žádosti cizinců o mezinárodní ochranu musí být vyřizovány na individuální bázi v souladu s mezinárodními úmluvami o lidských právech a zásadami dobré správy. Vyřizování žádostí by mělo být rychlé, kvalifikované a transparentní, a to nejen u zjevně nedůvodných žádostí. Žadatelé, kterým mezinárodní ochrana nebyla udělena, ale kteří se během své azylové procedury již integrovali do české společnosti, musí mít možnost zůstat žít v ČR.

4. Některým cizincům nelze upřít možnost žít v České republice

Existuje řada skupin cizinců, kteří mají dostatečně intenzivní vazby k České republice, k českým občanům anebo k jiným cizincům žijícím v ČR. Jsou to zejména vazby rodinné, které zakládají právo na vedení zdravého a spokojeného rodinného života a na vybudování prostoru pro výchovu dětí, dále jiné vazby osobní či pracovní povahy. V takových případech je nutno uznat, že tento cizinec má na život v ČR právo a že výkon tohoto práva nemůže být znemožněn migrační politikou.

5. Je třeba podporovat návrat migrantů do legality

Neoprávněný pobyt cizinců je porušováním práva, závažnost tohoto jednání ovšem nesmí být demonizována, jak se to dnes děje. Samotná nelegálnost pobytu je záležitost „papírů“ a cizince s neoprávněným pobytem nelze ztotožňovat se zločincem. Stát musí nabízet cizincům pobývajícím na jeho území v rozporu s právem možnost opustit neregulérní status. Ať už se tak stalo nelegálním vstupem do země bez patřičných dokumentů anebo setrváním i po vypršení víz bez možnosti další legalizace pobytu. Pobytová ilegalita nesmí být pastí, z níž není přijatelné cesty ven. Postih za neregulérní pobyt musí brát v potaz i skutečnosti a vazby vzniklé během tohoto pobytu a musí být – vyjma důvodů jednoznačně kriminálního charakteru – jednorázový, bez dalšího vlivu na možnost získat povolení k pobytu a státní občanství.

6. Migrant musí mít pobytový status nezávislý na své rodině

Cizinci, kteří získali pobyt z titulu své rodinné vazby na jinou osobu (ať už občana ČR nebo cizince), nesmí být drženi či podporováni v závislosti na této osobě a vystaveni rizikům spojeným s takovou závislostí. Jejich pobytový status by měl být nezávislý na trvání této rodinné vazby a měl by umožňovat i nezávislost ekonomickou, zejména tedy povolení pracovat. Tento princip se nevylučuje s nutností potírat obcházení zákonů prostřednictvím uzavírání čistě účelových rodinných vazeb.

7. Každý cizinec musí mít možnost naplňovat své základní lidské potřeby

Je třeba vytvořit podmínky, ve kterých si všichni dlouhodobě pobývajícím cizinci v ČR bez ohledu na své sociální postavení a pobytový status osvojí základní znalost českého jazyka a znalosti o fungování veřejných institucí, zejména veřejných služeb a jiných orgánů zajišťujících realizaci práv (přístup ke vzdělání, ke zdravotní péči, k sociálním službám a dovolání se spravedlnosti). Právní a společenské normy musí přitom všem cizincům umožňovat, aby mohli prostřednictvím těchto institucí naplňovat přiměřeným způsobem své základní životní potřeby. To platí zejména pro všechny děti, u nichž by přístup k těmto službám – až na odůvodněné a nutné výjimky – měl být garantován za stejných podmínek jako pro české děti.

8. Zabraňme vykořisťování pracujících migrantů a porušování jejich sociálních práv

Způsob organizace pracovní migrace do České republiky je často založen na vykořisťování a nedůstojných pracovních podmínkách migrantů. Zde je třeba věnovat pozornost už situaci před vstupem migrantů do České republiky a monitorovat, jakým způsobem napomáhá politika a praxe udělování víz vzniku závislosti cizinců na jejich zaměstnavatelích či zprostředkovatelích práce. Zvýšené úsilí státních orgánů by mělo být vynaloženo na kontrolu toho, jak se dodržují standardy zaměstnaneckých a dalších sociálních práv. Je třeba důsledněji postihovat ty, kteří nerespektují zákoník práce ani důstojnost svých zaměstnanců, a tlačí tak podmínky zaměstnávání cizinců pod právně či společensky přijatelnou úroveň. Ve svém důsledku tento stav vede ke snižování úrovně sociálních práv na trhu práce i pro české občany.

9. S narůstající délkou pobytu narůstají i práva cizinců

Integrace cizinců je dlouhodobým procesem. Je nejen časově náročná, ale vyžaduje také jistou míru socioekonomické stability v životě migrantů. S delším pobytem cizinců na území státu by se měla jejich práva rozšiřovat, a to včetně práva volebního. Státní instituce by neměly vytvářet zbytečné překážky pro nabývání státního občanství. Také je třeba zajistit, aby i cizinci měli nárok na nediskriminační zacházení jak ze strany veřejné moci, tak i ze strany soukromých subjektů. Jakékoli rozdílné zacházení musí být stanoveno zákonem a musí být legitimní a přiměřené. Státní politika integrace cizinců by neměla být podřízena potřebám trhu práce a očekávání, že migranti budou nadprůměrně flexibilní; zejména pak, že budou ochotni rychle střídát špatně placená zaměstnání bez dlouhodobějších záruk v podobě zdravotního a sociálního pojištění.

10. Integrace migrantů je obousměrný proces

Státní migrační politika by měla vytvořit transparentní a motivující podmínky pro migranty, aby si osvojili český jazyk, zorientovali se ve společnosti a zapojili se do hospodářského, sociálního, kulturního a politického života společnosti. Zároveň je třeba zajistit, aby relevantní veřejné instituce na státní, krajské a obecní úrovni spolu se zaměstnavateli a poskytovateli služeb jednaly s migranty informovaně a nediskriminačně a aktivně se zapojovaly do formulace integračních politik, jakož i samotného procesu integrace cizinců.